

1

Lesbos, kamp Moria, september 2017

Lenes avonddienst op de dokterspost in kamp Moria is net begonnen als ze het laatste antibioticum weggeeft aan een patiënt die sinds vier weken kampt met aanhoudend hoge koorts. Al heeft de avond op de klok zijn intrede nog niet gedaan, iedere navolgende patiënt die komende dagen meer nodig heeft dan een paracetamol moet het zonder antibiotica doen. De nieuwe voorraad medicijnen komt pas over drie dagen. Twee jaar na haar terugkomst op Lesbos is er op dat gebied weinig veranderd. Toen ze in 2015 hulp verleende aan bootvluchtelingen op de stranden in het noorden van Lesbos, was er ook niet altijd voldoende materiaal beschikbaar. Zonder kennis van het patiëntenaanbod dat vanavond de revue zal passeren, weet ze al dat ze de meesten zal moeten teleurstellen. Het steeds wisselende team op de medische post had gehoopt dat de toestroom van vluchtelingen na de Turkijedeal in maart 2016 minder zou worden. Het waren er alleen maar meer geworden. De miljarden euro's die Europa tot nu toe regelrecht aan het adres van de Turkse president Erdogan en zijn regering had gependeed, in ruil voor het terugsturen van Syrische vluchtelingen vanuit Europa, had de toename van vluchtelingen in Griekse vluchtelingenkampen niet verminderd. Lenne wil er niet over nadenken dat het aantal dat asiel zoekt in Turkije eveneens toeneemt.

Ze roept haar volgende patiënt, een bejaarde vrouw. Moeizaam staat het mensje op. Lenne kan zich niet voorstellen dat haar O-benen haar in een jeugdig verleden makkelijker voortbewogen dan nu. Haar gewicht, Lenne schat het ergens rond de honderdtwintig kilogram, helpt haar daarin niet mee. Voetje voor voetje schuifelt ze over het grove grint, dat niet alleen dienst doet als vloer, maar ook als waterafvoer in tijden van regen. Ze bereikt Lennes behandelkamer en laat zich vallen op de houten behandeltafel. Opgelucht dat ze tot hiertoe is gekomen, blaast ze zoveel lucht uit als had ze na een wandelvierdaagse eindelijk de finish bereikt. De plank, gemaakt van samengeperste houtsnippers, buigt door. Hoe is dit oude mens ooit levend op Lesbos aangekomen? Lenne biedt haar een beker water aan en gaat zwijgend naast de vrouw zitten. De dame kijkt haar dankbaar aan en lacht haar mond vol antracietgrijze stompjes, die op overjarige dropjes lijken, bloot.

‘Wilt u nóg een beetje water?’ vraagt Lenne als de vrouw de kartonnen beker heeft leeggedronken.

Aan de blik van haar patiënt ziet Lenne dat de vrouw haar niet begrijpt. Jammer dat er vanavond niemand is om te vertalen. Vreemd dat ze het niet alleen onpraktisch vindt dat Yassin er niet is, ze mist hem ook.

Ineens lijkt de vrouw zich te herinneren dat ze weer moet hoesten. Ze produceert een droge hoest, waar Lenne op dit moment onmogelijk een medisch stempel op kan drukken. Evenwel brengt ze het luistergedeelte van haar stethoscoop van haar hals naar haar oren. Op Lennes uitnodiging om haar rug te ontbloten, begint de dame haar kleding omhoog te hijsen. Direct heeft Lenne spijt van haar verzoek. Onder de purperrode bovenste laag bevinden zich nog vier lagen. Met haar gekromde artrosevingers sjort de vrouw de tweede laag uit een paarse

suède broek. Het hoesten neemt in kracht en frequentie toe. Lenne doet een poging om met haar handen duidelijk te maken dat de vrouw de rest van haar kleding aan mag houden. Ze kan haar stethoscoop ook wel op de drie overgebleven lagen kleding zetten. De kans dat ze iets verontrustends hoort, is bijna nul. Niet van plan met Lennes advies genoeg te nemen, zet de dame zich met nog meer ijver in om het volgende kledingstuk op te tillen.

Er zit niets anders op dan de vrouw te helpen haar van haar bovenkleding te ontdoen. Onder laag twee zit een lang wit hemd met evenveel blauwe bloemetjes als gaten en ladders. Lenne wenste dat ze een mondkapje op had gedaan op het moment dat de vrouw binnenkwam. De stank die de vrouw op leeftijd met zich meedraagt, wordt erger bij iedere onthulde laag kleding. Wanneer zou deze meelijwekkende dame voor het laatst waterstralen op haar rug gevoeld hebben? Ze lijkt niet in de gaten te hebben wat haar lichaamsgeur met Lenne doet. Kalm gaat ze door met het uitdoen van haar kleding. Lenne draait haar hoofd van de vrouw weg en verplaatst de fles water op haar bureau van de rechter- naar de linkerhoek. Met haar verbandkoffer doet ze hetzelfde en vist er een flesje desinfectiemiddel uit. Ze laat een paar druppels op haar werkblad vallen, in de hoop dat het de penetrante geur enigszins vermindert. Niet te veel; ze moet zuinig zijn op het kostbare vocht.

Eindelijk is de dame zover dat Lenne het membraam van de stethoscoop op haar rug kan leggen. Direct haalt de vrouw diep adem en laat de lucht gedoseerd ontsnappen. Dit is duidelijk niet de eerste keer dat ze beluisterd wordt. Zou er dan toch iets mis zijn? In de summiere gegevens die Lenne van de vrouw heeft, staan geen problemen met longen en luchtwegen vermeld. Wel

is ze mishandeld tijdens haar vlucht, nadat haar man als gevolg van uitputting het leven liet. De inspanning van de vlucht was hem op zijn gevorderde leeftijd fataal geworden.

Ingespannen luistert Lenne op meerdere plekken. Boven alles wil ze de vrouw de indruk geven dat haar probleem serieus genomen wordt. Echter, hoe goed ze haar best ook doet, ze slaagt er niet in iets te horen wat er niet hoort. Om zich van de uitkomst te verzekeren haalt ze Peter erbij. Ook hij hoort niets dat wijst op problemen.

Het herschikken van de kledinglagen daarna neemt meer tijd in beslag dan het uitkleden en luisteren samen. Lenne dwingt zich haar geduld te bewaren. Het plaatje van lange rijen voor de dokterspost, wil maar niet weg uit haar hoofd. Ze duwt een paracetamol uit zijn verpakking en laat de vrouw daarmee ver-trekken. Bij de ijzeren poort, die als in- en uitgang dienstdoet, draait ze zich om. Haar troebele donkerbruine ogen schitteren door het traanvocht.

‘Shukraan. As-Salamu alaykum.’ *Dankjewel. Vrede zij met jou.*

Lennes irritatie van zojuist verdwijnt sneller dan hij kwam en maakt plaats voor schaamte. Vriendelijk zwaait ze haar patiënt uit. Het zien van deze patiënt was allesbehalve zinloos. Een les die ze altijd nog niet ten volle heeft begrepen sinds haar terugkomst in het kamp, nu twee maanden geleden. Nog steeds vindt ze het moeilijk om tijdens haar werkzaamheden in het overvolle kamp een afweging te maken tussen kwaliteit en kwantiteit. Hoewel tijd hier niet hetzelfde is als geld, heeft ze sinds haar terugkomst diensten gedraaid waarbij er aan geen ander kostbaar goed zo veel tekort was als aan tijd. Meer nog dan aan hulpgoederen. De neiging om haar tijd zo productief mogelijk te benutten, krijgt vaak voorrang op het sociale aspect van de zorg. Peter en Grace zijn hierin een

voorbeeld voor haar. Die hadden ongetwijfeld met behulp van Google Translate geprobeerd een kort gesprek aan te gaan met de vrouw die nog maar zo kort geleden weduwe was geworden.

De volgende hulpbehoevende die ze binnenlaat, is een vader met zijn baby. Lenne nodigt hem uit om plaats te nemen door met haar arm een gebaar te maken richting de houten bank. De man heeft net plaatsgenomen als Grace het gordijn waar Lenne zich achter bevindt wegtrekt en haar hoofd om de hoek van Lennes werkplek steekt.

‘Peter en ik hebben je assistentie nodig. Shadi heeft zijn been gebrand. Kortsluiting in zijn wooncontainer.’

Eerder dan Lenne beseft wat Grace zegt, reageert haar lichaam. Vanuit haar hals voelt ze een warmte opstijgen die haar wangen doet prikken. Lenne veert overeind. Shadi, het troetelkind van alle personeelsleden van het medisch team. Haar lieveling. Ze rukt haar balpen, die boven haar oor half uit haar haar steekt, uit haar kapsel. Bijt erop en stopt hem weer terug. Die heeft ze nu helemaal niet nodig. Vanaf de dag – nu twee weken geleden – dat ze zich voorgenomen had zo ver en veel mogelijk uit de buurt van zijn vader te blijven en zo min mogelijk aan hen te denken, had ze Shadi alleen in de verte zien spelen met een bal die hij gemaakt had van aluminiumfolie. Hij liet hem keer op keer een stukje van de heuvel rollen, verrukt om zijn eigen spel. Yassin had hem meerdere keren opzij moeten trekken om te voorkomen dat hij omvergelopen werd door andere kampbewoners.

Zo snel als haar gedachten over elkaar heen buitelen, haast ze zich naar de behandelkamer die zich door een dunne gipswand scheidt van haar behandelkamer. De vader en zijn baby stuurt ze terug naar de wachtkamer.

Bij binnenkomst ontmoet ze Yassins blik. Ze leest daarin een mengeling van spijt, vertwijfeling en angst. Het kuiltje in zijn rechterwang, dat altijd gepaard gaat met een lach waar ze niet tegen bestand is, komt niet tevoorschijn als hij haar ziet. Beter zo. Haar professie heeft meer dan genoeg deuken opgelopen in de korte tijd dat ze hier terug is. Ze wendt haar blik van hem af en richt zich op Shadi. Peter heeft hem op schoot genomen. Het kind schreeuwt van pijn en angst. Grace doordrenkt gazen met water. Die zijn nodig om Shadi's broek los te weken van zijn been. Lenne pakt haar telefoon. Met enkele vingerbewegingen heeft ze een filmpje van Nijntje opgezocht. Het enige wat in het kamp beter is dan in haar eenvoudige appartement in Panagiouda, is de internetverbinding. Ze overhandigt haar telefoon aan Yassin. Verrast neemt hij hem aan. Duidelijk verwonderd over haar inventiviteit. Hij buigt zich half over Shadi om het scherm voor zijn gezicht te houden. Lenne ziet kans om Shadi's gehaakte deken over zijn romp te leggen. Misschien helpt het kleurenpalet om hem niet nog verder over zijn toeren te helpen.

‘Als ik met Yassin Shadi in bedwang houd, kunnen jullie zijn broek losweken.’

Zoals altijd neemt Peter de leiding.

De afleidingsmanoeuvre met haar telefoon werkt. Nu en dan snikt Shadi even en heft hij zijn hoofd op om bedenkelijk naar zijn been te kijken. Op die momenten wordt Nijntje geïnterrompeerd door Yassin die een stroom Arabische troostzinnen loslaat op Shadi. Lenne heeft geen idee wat hij allemaal zegt. Wat ze wel weet, is dat Yassin een hoge druk op zichzelf uitoefent om zijn vermogen tot haastige troost zo goed mogelijk te benutten. De woorden die hij uitspreekt volgen elkaar in een vlugger tempo op dan wat Lenne gewend is van Yassin. Net

als Shadi kijkt hij zo nu en dan naar wat Grace en Lenne doen, om zijn aandacht daarna weer op Nijntje te richten.

Vijfentwintig minuten later is Shadi's wond, die toch kleiner blijkt dan aanvankelijk gedacht, verzorgd en afgedekt met steriel verband.

'Het zal niet al te lang duren voor Shadi's wond genezen is. Kinderen genezen snel.'

Peter pakt Yassin bij zijn bovenarm en trekt hem mee naar de kleine voorraadkast aan de muur.

'Hier heb je paracetamol, genoeg om de eerste vierentwintig uur door te komen. Iedere acht uur geef je hem een zetpil. Bewaar ze op de koelste plaats die je hebt, anders smelten ze.'

Lenne hoopt voor Shadi en Yassin dat dit nog niet gebeurd is. September telt meer warme dan koele dagen en er zijn momenten dat het in de medicijnkast bijna net zo warm is als in een magnetron die op een laag wattage zijn werk doet.

'Morgenavond kom je weer langs, dan verbinden we de wond opnieuw.'

Lenne weet zeker dat Yassin wenst dat het nu al morgenavond is. Iedere gewone dag dat hij voor Shadi moet zorgen is een opgave voor hem, laat staan een nacht en dag met Shadi die een brandwond heeft opgelopen in de ruimte waar hij straks moet gaan slapen. Lenne weigert zich Yassins lot, noch dat van Shadi, aan te trekken. Shadi is niet het enige brandwondenslachtoffer. De onveilige stroomvoorziening in het kamp, open vuur en ongelukken met theewater zorgen vaker voor ongelukken. Zelfs brand is de kampbewoners niet bespaard gebleven en heeft twee levens geëist.

Toen de duisternis de schemer allang had verdrongen, en Lenne tijdens het zien en beoordelen van andere patiënten even vaak had in- en uitgeademd als dat ze aan Shadi en Yassin had

gedacht, wist Lenne dat haar voornemen om niet aan hen te denken was mislukt. Finaal mislukt.

* * *

Op zaterdagmorgen wordt Lenne wakker van een brommer met open uitlaat. De knalpot, die langs haar eenkamerappartement rijdt, krijgt voor elkaar wat haar wekker niet gelukt is. Ze doet haar ogen open en knijpt tegen het felle licht dat door de brede kier tussen de papaverrode overgordijnen naar binnen valt. Het laat zijn schijnsel vallen op het aquarelschilderij boven de bank. Een afbeelding van de haven van Panagiouda. De bank heeft duidelijk te lijden gehad onder de Griekse zon. Alleen de stiksels zijn nog even rood als de gordijnen. Het rode leer vertoont hier en daar scheurtjes. Het schilderij daarentegen vindt Lenne het mooist als de zon erop schijnt. De kalme golfjes in de vissershaven glanzen mooier als ze aangeraakt worden door de stralen van de zon. Als Lenne haar ogen tot spleetjes maakt is het of de gekleurde vissersboten op het doek deinen op het water.

Tot haar schrik bemerkt Lenne dat de morgen al op zijn retour is. En dat terwijl ze zich had voorgenomen tegelijk met Pahedra's scharrelkippen op te staan! Dat ze zich daardoor na haar avonddienst van gisteren de hele dag duf zou voelen had ze ingecalculeerd door extra koffie in te slaan. Ook had ze zich voorgenomen om een uur te gaan hardlopen. Ze had plannen gemaakt om een eilandtrip te maken met een rugzak vol proviand en er een lange dag van te maken. Om elf uur had ze moeten arriveren in het noorden van Lesbos, op de plaats waar ze twee jaar geleden had gewerkt. In plaats daarvan ligt ze in haar bed te ontwaken. Haar vrije dag is al half om. Ze

moet toegeven dat ze zich de hele week nog niet zo fris heeft gevoeld als nu. Voor het eerst sinds maandag heeft ze zin om uit bed te komen. Ze slaat haar dekens naar achter, springt via het voeteneind uit bed en zwiept de gordijnen open. Het kledingsetje dat op de grond naast haar bed ligt, is nog goed genoeg voor een halve vrije dag. Voor ze de deur uitstapt, zet ze het koffiezetapparaat aan. Al is ze niet met de kippen van Pahedra opgestaan, ze is wel in de gelegenheid om een vers ei uit hun hok te halen. Ze hoopt dat Pahedra de eieren nog niet heeft weggehaald en aan andere huurders heeft uitgedeeld.

Lenne steekt de straat over naar het huis en de tuin van Pahedra en Alexandros. Tussen de haag van terracotta potten vol felgekleurde bloemen loopt Lenne naar de achterkant van het huis. Het heeft er alle schijn van dat de beheerders niet thuis zijn. Alle rolgordijnen zijn naar beneden, evenals de zonneschermen. De deur is op slot. Het kan maar één ding betekenen; Pahedra en Alexandros komen niet thuis voor het avond is.

Als de goedge en gulle Pahedra en Alexandros haar niet bij herhaling hadden gezegd dat ze te allen tijde eieren uit het kippenhok mocht halen, zou Lenne zich een insluiper voelen. Maar nu geniet ze van het kriebelende dorre gras aan haar enkels. Ze bukt om zich niet te stoten tegen de citroenen boven haar hoofd en trekt een rijpe vrucht van de boom die dit jaar ongekend veel vruchten draagt. De citroenboom van de buren is aanzienlijk minder rijk bedeed. Ze wijt het aan de groene vingers van Pahedra en haar tomeloze liefde voor alles wat een mens niet zelf kan maken. Of het nu dieren, planten of haar eigen soort betreft; in Pahedra's hart is ruimte en liefde in overvloed.

Ze duwt het hek naar het scharrelweitje open en Refugee Cat glipt langs haar benen mee naar binnen. De kippen komen op

haar af zodra ze haar in het oog krijgen en bedelen om Lennes aandacht. Ze zakt door haar knieën en beantwoordt hun vleierij door over het zachte verenpak te strijken. Refugee Cat nodigt zichzelf uit om aangehaald te worden. Hij strijkt zijn lijf langs Lennes benen en miauwt. Het verbaast Lenne iedere keer weer dat het dier nooit wegloopt. Cookie had tijdens het hoogtepunt van de vluchtelingencrisis de ontredderde kater opgevangen en verzorgd als een eigen kind nadat hij zijn baasje in het gedrang was kwijtgeraakt. Ze noemde de kater Refugee Cat. Dagenlang had Cookie haar schamele vrije tijd gebruikt om te proberen de kater te herenigen met de familie waartoe hij behoorde. Tot grote ergernis van Peter en Grace, die vonden dat Cookie haar tijd veel beter kon besteden. Niemand had behoefte de zorg voor het dier over te nemen toen Cookie terugkeerde naar huis. Bijna wanhopig had ze gezocht naar iemand die zich over het dier wilde ontfermen. Uiteindelijk had ze Alexandros en Pahedra bereid gevonden. Het stel reed in die tijd iedere dag naar het noorden van Lesbos om kleding uit te delen die ze zelf ingezameld hadden. Cookies ontmoeting met dit Griekse echtpaar was de eerste in een reeks van de vele die zouden volgen. Lenne is nog altijd dankbaar dat ze na haar eerste missie, aan de noordkant van het eiland, gebruik mag maken van de studio van Alexandros en Pahedra nu ze zuidelijker op het eiland werkzaam is. Zij, op hun beurt, zijn evengoed blij met haar komst nu de toeristen vanwege de migratiecrisis wegblijven.

Lenne heeft geluk, er ligt nog een ei in het hok. Ze snelt met haar vondst terug naar de weg en schiet de kleine supermarkt, naast het huis van Pahedra en Alexandros, in. Ze haalt de grootste croissant die er is en rent in vijf passen de weg over naar haar eigen appartement. Ze kookt het ei, legt het op haar croissant, bestrooit het met kruidenzout – gewonnen uit de

Egeïsche zee – en kruipt vijf minuten voor het middaguur met het ontbijt achter haar laptop. Ze staat nog een keer op om de tuindeuren open te zetten en begint aan een klus waar ze eerder niet aan toe is gekomen. Nu haar eilandtrip als gevolg van haar ordinaire uitslapen niet doorgaat is dit hét moment. Het concept van de mail die ze opstelt, zit al zó lang in haar hoofd. Maar nu ze het zwart op wit wil zetten, blijkt het moeilijker dan gedacht. Na evenveel schrappen als typen en een chocoladereep als lunch direct na het ontbijt is ze blij met het resultaat. Ze voorziet de mail van haar naam en voert het mailadres van Save Mission in. Doordrongen van de gevolgen van haar mail drukt ze op verzenden.

Hoelang het duurt weet ze niet. Wat ze wel weet, is dat deze mail met een omweg terechtkomt in een mailbox waar ze hem niet wenst. Beelden en scenario's die ze niet wil zien, schieten als een school roofvissen die hun prooi willen verslinden op haar af; vermengen zich met de zorgelijke ontwikkelingen van haar eigen hart en ziel. Wat als blijkt dat haar mail meer verlies dan winst oplevert?